

Anexa nr.la ordinul ministrului educației naționale nr./....2019

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

SZENZOROS ÉS PSZICHOMOTOROS NEVELÉS TANTERV

Speciális oktatás Előkészítő- IV osztályok

Súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi akadályozottak részére

2019

Bevezető

A szenzoros és pszichomotoros nevelés tantárgy szerepel a kerettantervben, mint *Matematika és tudományok* egyik területe, a speciális elemi és gimnáziumi oktatásban. A súlyosan értelmileg akadályozottak és halmozottan sérült elemi osztályok (előkészítő - IV osztály) heti 2 órában tanulják és hetente 1 óra a gimnáziumi (V-X) osztályoknak.

Az iskolai tanterv a következő elemeket tartalmazza: bevezető, általános kompetenciák, tanulmányi tevékenységek, módszertani tartalmak és javaslatok.

Szenzoros és pszichomotoros nevelés jelentőségét több szaktekintély pontozta, mint Maria Montessori, aki azt vallja, hogy érzékeink „nyitott kapuk a világ felé” és a szenzoriális anyagok kulcsok a gyerekek kezében, amivel nyithatóak e kapuk. Valentina Horghidan kijelenti, hogy a tárgyak mozgatását befolyásolja a gyerekek pszichomotorikus érettségi szintje, a dolgok egyéni megtapasztalása és a kézügyesség jellemzői.

Az érzékszervi megtapasztalás a valóság megismerését eredményezi - egy szegényes tapasztalat a valóság téves megismerését eredményezi. Ezért az érzékelés fejlesztése alapfeltétele a valóság megismerésének.

Ami a pszichomotoros területek fejlesztését illeti, ez 7 összetevőt foglal magába, amik szoros összhangban állnak egymással:

- Nagymozgások
- Finommotorika
- Testséma
- Lateralitás
- Érzékelés
- Téri tájékozódás
- Időbeli tájékozódás/ érzékelés

Szenzoriális és pszichomotorikus nevelés biztosítja a súlyos és halmozottan sérült tanulónak azt az aktív utat, amelyen keresztül megismeri a környező világot, direkt úton értékesítve a tapasztalatokat és megfigyeléseket a mindennapi életben úgy, hogy ez a társadalmi beilleszkedését is biztosítja.

A megszerzett tudományos fogalmak, ismeretek, készségek, viselkedési formák ezen tanulók esetében biztosítani tudják a szervezet és környezet közötti összefüggés megértését.

A szenzoros és pszichomotoros stimulálás feltételezi a gyerek képességeit és fő irányelve a kommunikálás, kognitív képesség, személyes és szociális autonómia. Az elsődleges érzékelő-motoros, majd az átfogó globális folyamatok kifejllesztése olyan készségekhez és képességekhez vezet, ami kiindulópontja a sajátos nyelvezetnek, nagy és finom mozgásoknak valamint egyes elemi matematikai fogalmak alkalmazásának. Ugyanakkor segíti a személyiség fejlődését az iskolai és szociális környezetben.

A szenzoros és pszichomotoros nevelés beiktatása környezetünk megismerésébe növeli a gyerekek érdeklődési körét, a megfigyelést, a kutatás, gondolkodás és tanulás irányába.

Az iskolai tantervben szereplő kompetenciák, a tanulási tevékenységek és a tanulási tartalmak figyelembe veszik a gyermek fejlődési szintjét, a sérülés fokát és mértékét.

- Érdeklődés felkeltése a környező világ és saját személye iránt
- Saját érzetek felhasználása a környezet megfigyelésére vagy felderítésére
- A közvetlen tapasztalati ismeretek bővítése
- A nagymozgás és finommotorika fejlődése
- Az érzékelő csatornák maximális kihasználása
- A gyűjtött ismeretek alkalmazása a mindennapi életben
- A formaállandóság alakulása: alak, méret, irány, szín, távolság
- Testséma, tér és időbeni fogalmak alkalmazása

A tanulási tevékenység tájékoztató jellegű. A tanárnak szabad keze van megválasztani azokat a tartalmakat, módszereket, amelyeket megfelelőnek talál az osztályban lévő gyerekek értelmi szintjének, vagy más példákat alkalmazni a tervezett célok eléréséhez. Javasoljuk az egyénre szabott tevékenységi tervet, figyelembe véve a gyerek képességeit.

Általános kompetenciák

- 1. A környező világ elemeinek és jelenségeinek megismerése érzékszervi felfedezés által**
- 2. A nagymozgás, finommotorika és mozgáskoordináció kialakítása és fejlesztése**
- 3. A testséma és a lateralitás kialakítása, fejlesztése**
- 4. A perceptuomotoros struktúrák, forma, méret, szín, tér és időbeli tájékozódás, kialakítása/ fejlesztése**

Előkészítő osztály

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környező világ elemeinek és jelenségeinek megismerése érzékszervi felfedezés során

Előkészítő osztály
1.1 A környezető ingerek érzékelése és ezekre adott megfelelő válaszreakció Különböző intenzitású poliszenzoros stimulációs tevékenységekre megfelelő válaszreakció kialakítása: - Vizuális stimulációs/ingerlési gyakorlatok (ismerkedés különböző erősségű fényforrásokkal) - Hallás stimulációs gyakorlatok (ismerkedés különböző zajokkal, hangokkal, hangot kiadó játékokkal, emberi hanggal); - Taktilis ingerlést célzó gyakorlatok: a tárgyak feltárása és azokkal való manipulálás - különböző tapintású (sima-durva); hőmérsékletű (meleg-hideg) valamint olyan gyakorlatok, amelyek stimulálják a rezgések érzékelését
1.2. Az érzékelési/észlelés folyamatok fejlesztése, a környezet ingereinek szenzoros nyomon követése <i>Tevékenységek az ingerek tulajdonságainak a feldolgozására</i> - Színérzékelés, alak, méret; - Hallásérzékelés: zajok, hangok, hangok; - Hőérzékeléssel kapcsolatos gyakorlatok; - Különböző gyakorlatok poliszenzoros érzékelése (multiszenzoros szoba, osztályterem, családbarát környezet) - Inger követését célzó és ingerkeresési gyakorlatok (tárgyak, emberek)

2. A nagymozgás, finommotorika és mozgáskoordináció kialakítása és fejlesztése

Előkészítő osztály
2.1. Alapmozgás gyakorlatok kialakítása és fejlesztése <i>Testtartás gyakorlatok</i> - fejpozíció tartására irányuló gyakorlatok; ülő gyakorlatok; járó gyakorlatok ösztönzésére; emelés / fenntartás stimulációs gyakorlatok két lábon; gyakorlatok a tanár helyzetének utánzására (alappozíció: „állva”, „fekve”, „ülve”); <i>Általános mozgásgyakorlatok</i> - alapvető járásgyakorlatok egyedül/ segítséggel, támasszal, futás lépcsőn fel és le való közlekedés; - gyakorlatok alapvető kézmozdulatok megtanulására: karok, alkarok, csuklók, ujjak; - a test, a fej és a végtagok nyújtó, hajlító gyakorlatai játékosan; - a helyes testhelyzet gyakorlása gyaloglás, pihenés, ülőhelyzetben; - szaladás és a merev testtartás megszüntetésére irányuló gyakorlatok (egy helyben való szaladás / szabad futás, hang és fény inger segítségével a helyes irány tartása miatt stb.); <i>Gyakorlatok az egyensúly fenntartásához:</i> - statikus egyensúly fenntartását célzó gyakorlatok; - egy helyből való gyakorlatoktól a helyváltoztatásig (indulás, megállás) - önálló mozgáshoz szükséges dinamikus egyensúlyfenntartása;

- az egyensúly fenntartása a játék során (labdajáték, tárgy dobás, stb.).

2.2. Finommotorika fejlesztése, helyes fogás kialakítása

- gyakorlatok az ujjak finom mozgásának a fejlesztéséhez (az öklük bezárása / szétnyitása, a két kéz ujjainak társítása egymással, az ujjak mozgatása és játékosan utánózni a sípot, a zongorát stb.);
- ismert tárgyakkal való helyes manipulálás/ a tárgyak célnak megfelelő használata
- fogó gyakorlatok kis tárgyakkal (játékok, kockák, gyöngyök stb.);
- hasznos gesztusok utánzása (ajtók, fiókok stb. kinyitás/bezárás, megtöltés/ kiürítés összerakás / szétszerelés, felfüggesztés stb.);
- formaegyeztető gyakorlatok;
- építőjátékok (kockák, geometriai alakok);
- gyurmával való tevékenység

2.3. A pszichomotoros kontroll és koordináció fejlesztése

- A kétkezes koordináció kialakítása és fejlesztése: formaegyeztetés; fűzés;
- Szem-kéz koordináció fejlesztése: - Építő játékok/lego, kocka illesztése, egymásra tévése/dobó, fogó játékok; Felfüggesztett tárgyak ütéssel való eltalálása;
- A szem-kéz és mozgás koordináció képzése és fejlesztése: labdajátékok segítségével;
- A mozgás-ritmus összekapcsolása, egyszerű ritmikus mondókák által;
- Játékos tevékenységek a mozgás-ritmus összekapcsolására („Fújja a szél a levelet”)

2.4. Kézügyesség fejlesztése

- tárgyakkal való manipulálás (mozgó játékok egyik kézből a másikba tévése, két tárgy megragadása és ütése, tárgyak összekapcsolása stb.);
- kézimunkához szükséges alapgyakorlatok - tépés, vágás, hajlítás, nyomás, modellezés stb.

3. A testséma és a lateralitás kialakítása, fejlesztése

Előkészítő osztály

3.1. A testkép kialakulása

- Gyakorlatok a testséma azonosítására (testfelismerési játék: kéz, láb, szem);
- Gyakorlatok a testrészek felismerésére („Mutasd meg...!”)
- A testrészek képről való felismerése („Keresd meg a párját!”)

3.2. A lateralitás rögzítése

- Gyakorlatok az oldalirányúság meghatározására (domináns és kevésbé domináns végtag):
- Gyakorlatok a domináns testrész azonosítására szóbeli utasításokkal segítve (melyik kézzel eszünk, rajzolunk, golyót gurítunk stb.)
- Gyakorlatok különböző tárgyak manipulálásához egyes mozgások végrehajtásával, mint például (csavarozás, rajz);
- A test alsó és felső végtagjainak váltakoztatása játék segítségével;
- A domináns szem stimulálása (távcső).

4. A perceptuomotoros struktúrák, forma, méret, szín, tér és időbeli tájékozódás, kialakítása, fejlesztése

Előkészítő osztály	
4. Képességek a színek azonosítására / megkülönböztetésére - Gyakorlatok a színek azonosítására („Mutasd meg a pirosat!” / „Add ide pirosat!”, stb.); - Gyakorlatok tárgyak rendezésére a színkritérium szerint (piros, kék); - Tárgyak válogatása színkritérium szerint (piros, kék); - Színfelismerő feladatok (piros és kék tárgyak beillesztése a megfelelő dobozba).	
4.2. Képességek a mértani forma azonosítására / megkülönböztetésére - Forma szerinti válogatást célzó gyakorlatok (kör, négyzet); - Gyakorlatok a mértani formák azonosításához („Mutass kört!” / „Adj nekem egy kört!”, „Mutass négyzetet!” / „Adj egy négyzetet!”); - Gyakorlatok a mértani formák azonosítására képről (kör, négyzet); - Formaegyeztetés (a formák beillesztése a megfelelő dobozba).	
4.3. A tárgyak nagyságának azonosítása / megkülönböztetése - Gyakorlatok a tárgyak méret szerinti azonosítására és megkülönböztetésére („Mutasd meg a nagyot” / „Adj nekem egy nagyot”, „Mutass kicsit!” / „Adj nekem a kicsit!”); - Gyakorlatok tárgyak rendezésére méret szerint (nagy, kicsi); - Gyakorlatok a képek méret szerinti rendezésére (nagy, kicsi).	
4.4. A tér-időbeli struktúra azonosításának / megkülönböztetésének képessége - Gyakorlatok egyszerű térhelyzetek felismerésére („benne, rajta”); - Egyszerű térbeli utasítások végrehajtása („Gyere hozzám!”, Stb.)	

Tartalmak

Tartalmi területek	Előkészítő osztály
A környezet elemeinek és jelenségeinek szenzoros megismerése	Szenzoros nevelés: - látás; - hallás; - tapintás; - hőérzékelés; - ízlelés. A környezet elemeinek az észlelése és megkülönböztetése: - nagyság, forma, szín; - zörejek/ hangok (halk-hangos); - rezgések. Használjuk: - felfedezés - azonosítás - észlelés
	Nagymozgás, finommotorika és pszichomotoros koordináció Helyes testtartás: - a fej helyes tartása; - háton fekvés; - ülő pozíció segítséggel/ támasztással; - ülő pozíció támasz nélkül; - mászás;

	- két lábon való állás; - járás segítségével; - önálló járás. Alap mozgások és pozíciók: - fejmozgások: előre-hátra; - a kéz pozíciója és kézmozdulatok: előre, fel, le; - a lábak elhelyezkedése és mozgása: nyújtás, hajlítás; - a test/törzs helyzete és mozgása: lengés, hintázás; - statikus és dinamikus egyensúly. Alapvető mozgásos helyzetek: - séta/járas, segítséggel való járás, önálló séta egyik helyről a másikra, megállás adott jelre - lépcsőn való fel-le való közlekedés, használva a váltott lábat; - két lábas ugrás. Szem –kéz koordináció: - fogás; - társítás/ illesztés; - törés; - szakítás/ hasítás; - gyúrás; - nyomás; Halló-egyensúlyozó irányítás - játékos arcjáték, gesztusok, kifejező zenével
A testséma és lateralitás	Testséma - a fő testrészek felismerése, valamint azok megnevezése (kéz, láb, szem); - bal-jobb megkülönböztetése (játékok a domináns testrész azonosítására kéz/láb/szem).
Mozgásos észlelhető struktúrák	Alak, szín és méret észlelése és e szerint való csoportosítás - szín azonosítása, csoportosítás szín szerinti (piros, kék); - forma szerinti azonosítás, csoportosítás forma szerinti (kör, négyzet); - méret szerinti csoportosítás (nagy, kicsi); Téri tájékozódás - egyszerű irányok (bent, kint); - térben való utasítás követése („Gyere hozzám!”, stb.).

I. osztály

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környező világ elemeinek és jelenségeinek megismerése érzékszervi felfedezés által

I. osztály
1.2 A környezető ingerek érzékelése és ezekre adott megfelelő válaszreakció Különböző intenzitású poliszenzoros stimulációs tevékenységekre megfelelő válaszreakció kialakítása: - Vizuális stimulációs/ingerlési gyakorlatok (ismerkedés különböző erősségű fényforrásokkal) - Hallás stimulációs gyakorlatok (ismerkedés különböző zajokkal, hangokkal, hangot kiadó játékokkal, emberi hanggal); - Taktilis ingerlést célzó gyakorlatok: a tárgyak feltárása és azokkal való manipulálás - különböző tapintású (sima-durva); hőmérsékletű (meleg - hideg) valamint olyan gyakorlatokat, amelyek stimulálják a rezgések érzékelését - Szaglást és ízelelést fejlesztő / stimuláló gyakorlatok - Gyakorlatok az ismerős környezet tárgyainak felfedezésére minél több érzékszerv (hallás / látás, tapintás stb.) bevonásával.
1.2. A érzékelési/észlelési folyamatok fejlesztése, a környezet ingereinek szenzoros nyomon követése <i>Tevékenységek az ingerek tulajdonságainak a feldolgozására</i> - Színérezékelés, alak, méret (egy vagy két szempont szerint) - Hallásérezékelés: zajok, hangok, hangok; - Gyakorlatok az anyagok tapintásának az észlelésére (sima-érdes, könnyű- nehéz) - Hőérezékeléssel kapcsolatos gyakorlatok (hideg-meleg); - Ízelelést fejlesztő feladatok, ízfelismerés (édes, szavanyú, keserű, sós) és illatok felismerése (mindennapi élelmek esetében) - Különböző gyakorlatok poliszenzoros érzékelésre (multiszenzoros szoba, osztályterem, családbarát környezet) - Inger követését célzó és ingerkeresési gyakorlatok (tárgyak, emberek), mozgásban levő tárgy / személy követése

2. A nagymozgás, finommotorika és mozgáskoordináció kialakítása és fejlesztése

I. osztály
2.1. Alapmozgás gyakorlatok kialakítása és fejlesztése <i>Testtartás gyakorlatok</i> - fejpózíció tartására irányuló gyakorlatok; - ülő gyakorlatok; - járó gyakorlatok; - kúszás - mászás gyakorlatok - emelés / fenntartás helyzetgyakorlatok; - gyakorlatok a tanár helyzetének utánzására (alappozíció: „állva”, „fekve”, „ülve”). <i>Általános mozgásgyakorlatok</i> - alapvető járásgyakorlatok egyedül/segítséggel, támasszal, futás/lépcsőn fel és le való közlekedés váltott lábbal, két lábbal való ugrás helyben, akadályokon keresztüli ugrás, rövid és távolugrás - gyakorlatok alapvető kézmozdulatok megtanulására: karok, alkarok, csuklók, ujjak; - a test, a fej és a végtagok nyújtó, hajlító gyakorlatai játékosan, bukfenc, kapaszkodás és mászás;

- a helyes testhelyzet gyakorlása gyaloglás, pihenés, ülőhelyzetben;
- utasításra való indulás/megállás
- lassú/gyors járás, soralkotás, páros gyakorlatok, járásgyakorlatok tárgyakkal a kézben
- szaladás és a merev testtartás megszüntetésére irányuló gyakorlatok (egy helyben való szaladás/szabad futás, hang és fény inger segítségével a helyes irány tartása végett stb.)
- a helyes testtartást célzó gyakorlatok
- állatok mozgásának az utánzása

Gyakorlatok az egyensúly fenntartásához:

- statikus egyensúly fenntartását célzó gyakorlatok;
- egy helyből való gyakorlatoktól a helyváltoztatásig (indulás, megállás)
- önálló mozgáshoz szükséges dinamikus egyensúlyfenntartása;
- az egyensúly fenntartása a játék során (labdajáték, tárgy dobás/helyes fogás stb.).

2.2. Finommotorika fejlesztése, helyes fogás kialakítása

- gyakorlatok az ujjak finom mozgásának a fejlesztéséhez (az öklük bezárása/szétnyitása, a két kéz ujjainak társítása egymással, az ujjak mozgatása és játékosan utánózni a sípot, a zongorát stb.);

Ismert tárgyakkal való helyes manipulálás/a tárgyak célnak megfelelő használata

- egyre kisebb tárgyak helyes megfogása (kis játékok, alkatrészek, pici kockák, gyöngyök);
- hasznos gesztusok utánzása (ajtók, fiókok stb. lezárása/nyitása, megtöltés/kiürítés, összerakás/szétszerelés, felfüggesztés stb.);
- formaegyeztető gyakorlatok;
- gyöngyfűzés, kockát egymásra tévése, sablonokkal kontúr készítése, szabad vágás;
- építőjátékok (kockák, geometriai alakok);
- gyurmával való tevékenység, pontösszekötő gyakorlatok, fonás, bogozás.

2.3. A pszichomotoros kontroll és koordináció fejlesztése

A kétkézes koordináció kialakítása és fejlesztése

- formaegyeztetés;
- fűzés;
- ki és bepakolás/nyitás/zárás;
- ki és becsavározás;

Szem-kéz koordináció fejlesztése:

- építő játékok/lego, kocka illesztése, egymásra tévése;
- nagy tárgy dobása, helyes kifogása;
- felfüggesztett tárgyak ütőjével való eltalálása;
- íráselőkészítő gyakorlatok (pontozás, pontösszekötés, színezés, ragasztás);
- firka, rajz készítése (függőleges, vízszintes és körkörös irányú firka, szabad alkotási lehetőségek biztosítása);

A szem-kéz és mozgás koordináció képzése és fejlesztése

- labdajátékok;
- kerékpározás;

A mozgás-ritmus összekapcsolása

- egyszerű ritmikus mondókák;
- játékos tevékenységek a mozgás-ritmus összekapcsolására („Fújja a szél a levelet”).

- 2.4. Kézügyesség fejlesztése

Kézügyesség fejlesztése

- fogás/csipeszelés;
- tárgyakkal való manipulálás (mozgó játékok egyik kézről a másikba tévése, két tárgy

megragadása és ütése, tárgyak összeillesztése stb.);

Kézimunkához szükséges alapgyakorlatok

- tépés, vágás, hajlítás, nyomás, modellezés stb.

A lateralitás kialakítása és fejlődése

- gyakorlatok a domináns rész (szem, kéz, láb) használatának ösztönzésére minden elvégzett tevékenység során.

3. A testséma és a lateralitás kialakítása, fejlesztése

I. osztály
3.1. A testkép/testséma kialakulása - Gyakorlatok a testséma azonosítására (testfelismerési játék: kéz, láb, szem, fül, orr, száj); - Gyakorlatok a testrészek felismerésére („Mutasd meg...!”) - A testrészek képről való felismerése („Keresd meg a párját!”)
3.2. A lateralitás rögzítése - Gyakorlatok az oldalirányúság meghatározására (domináns és kevésbé domináns tag); - Gyakorlatok a domináns testrész azonosítására szóbeli utasításokkal segítve (melyik kézzel eszünk, rajzolunk, golyót gurítunk stb.) - Gyakorlatok különböző tárgyak manipulálásához egyes mozgások végrehajtásával, mint például (csavarozás, rajz); - Gyakorlatok az alsó és felső végtagok alternatív használatához különböző tevékenységekben.

4. A perceptuomotoros struktúrák, forma, méret, szín, tér és időbeli tájékozódás, kialakítása, fejlesztése

I. osztály
4. Képességek a színek azonosítására/megkülönböztetésére - Gyakorlatok a színek azonosítására („Mutasd meg a zöldet!” / „Add ide zöldet!”, stb.); - Gyakorlatok tárgyak rendezésére a színkritérium szerint (piros, kék, zöld); - Tárgyak/zsetonok válogatása színkritérium szerint (piros, kék, zöld); - Színfelismerő feladatok (piros, kék és zöld tárgyak beillesztése a megfelelő dobozba).
4.2. Képességek a mértani forma azonosítására/megkülönböztetésére - Forma szerinti válogatást célzó gyakorlatok (kör, négyzet, háromszög); - Gyakorlatok a mértani formák azonosításához („Mutass meg háromszöget!” / „Adj nekem egy háromszöget!”); - Gyakorlatok a mértani formák azonosítására képről (kör, négyzet, háromszög); - Formaegyeztetés (kör, négyzet, háromszög – felismerése és beillesztése a megfelelő dobozba).
4.3. A tárgyak nagyságának azonosítása / megkülönböztetése - Gyakorlatok a tárgyak méret szerinti azonosítására és megkülönböztetésére („Mutasd meg a nagyot” / „Adj nekem egy nagyot”, „Mutass kicsit!” / „Adj nekem egy ugyanakkorát!”); - Gyakorlatok tárgyak rendezésére méret szerint (nagy, kicsi, ugyanakkora/egyforma); - Gyakorlatok a képek méret szerinti rendezésére (nagy, kicsi, egyforma).

4.4. A tér-időbeli struktúra azonosításának / megkülönböztetésének képessége

- Gyakorlatok egyszerű térhelyzetek felismerésére („fent, lent, kint, bent”);
- Gyakorlatok a sorban levő „első” elem azonosításához.

Tartalmak

Tartalmi területek	I. osztály
A környezet elemeinek és jelenségeinek szenzoros megismerése	Szenzoros nevelés: - látás; - hallás; - tapintás; - hőérzékelés; - szaglás. A környezet elemeinek az észlelése: - nagyság, forma, szín; - zörejek/ hangok (halk-hangos); - szagok (illatok). Használjuk: - stimulálás/ ingerlés - felfedezés - észlelés - azonosítás - helyhatározás
Nagymozgás, finommotorikus és pszichomotoros koordináció	Helyes testtartás: - a fej helyes tartása; - hason, háton és oldalfekvés; - tenyéren és térden való támaszkodás - ülő pozíció segítségével; - ülő pozíció támasz nélkül; - mászás; - két lábon való állás; - járás segítségével; - önálló járás. Alap mozgások és pozícióik: - fejmozgások: előre-hátra; jobbra-balra - a kéz pozíciója és kézmozdulatok: előre, fel, le; nyújtott, hajlított - a lábak elhelyezkedése és mozgása: nyújtás, hajlítás; pedálozás, nyújtott lábfej - a test/törzs helyzete és mozgása: lengés, hintázás; - statikus és dinamikus egyensúly. Alapvető mozgásos helyzetek: - séta/járas: egy helyben, egyik helyről a másikra és megállás, egy vonal mentén, gyorsan-lassan stb.; - szaladás: lassan-gyorsan, megállással; - lépcsőn fel-le való közlekedés, használva a váltott lábat;

	Szem-kéz koordináció: - fogás; - társítás/ illesztés; - soralkotás - törés; - szakítás/ hasítás; - gyúrás; - nyomás; - egymástratevés - ragasztás; - ki és becsavarás. Halló-egyensúlyozó irányítás - arcjáték, gesztusok, kifejező zenével - egyszerű ritmusra játékos mozgások Téri tájékozódás - az inger fele való haladás/mozgás az inger irányába
A testséma és lateralitás	Testséma - a fő testrészek felismerése, valamint azok megnevezése (kéz, láb, szem); - a testrészek képről való felismerése - játékok a domináns testrész erősítésére-különböző tárgyak segítségével.
Mozgásos észlelhető struktúrák	Alak, szín és méret észlelése és e szerint való csoportosítás - szín azonosítása, csoportosítás szín szerinti (piros, kék, zöld); - forma szerinti azonosítás, csoportosítás forma szerinti (kör, négyzet, háromszög); - méret szerinti csoportosítás (nagy, kicsi, ugyanakkora); Téri tájékozódás - egyszerű irányok (fent, lent, bent, kint);

II. OSZTÁLY

Specifikus kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környező világ elemeinek és jelenségeinek megismerése érzékszervi felfedezés során

II. osztály	
1.1	Szenzoriális stimulációk észlelése, azonosítása és az ezekre adott megfelelő válaszreakció, a közvetlen környezetben <i>Poliszenzoriális stimuláció különböző erősségi fokokkal, a megfelelő válaszreakció kialakítására:</i> - Vizuális stimulációs gyakorlatok (fényes ingerek csoportosítása, színes kontrasztos tárgyak)

- Auditív stimulációs gyakorlatok (zaj felismerés, hangot kiadó játékok, emberi hangok);
- Taktilis-kinesztetikus stimulációs gyakorlatok:
- masszázs;
- tárgyi manipuláció és megismerés – tárgyak anyagokkal, formákkal, különböző méretek stb.;
- hőmérséklet észlelési gyakorlatok;
- rezgés észlelés képességének ingerlésére vonatkozó gyakorlatok;
- szag (olfaktív) és íz (gusztatív) ingerlésére vonatkozó gyakorlatok;
- A családi környezetben levő tárgyak felfedezése többfajta érzékelésen keresztül (auditív, vizuális, taktilis).

1.2 Az érzékszervi észlelés, követés, azonosítási képesség fejlesztése a környezeti ingereket tekintve

A figyelem érzékelés jellemzőinek azonosítására való tevékenységek:

- Tevékenységek az érzékelés, illetve szín, forma, méret (egy vagy két szempont) azonosítására;
 - Érzékelés és azonosítási tevékenységek: zajok, hangok;
 - Gyakorlatok az érdesség, tapintás, súly érzékelésére (sima-durva, puha-kemény, anyag minták, érdesség-durva-finom, nehéz-könnyű)
 - Tárgyak hőérzetének érzékelésére vonatkozó azonosítási gyakorlatok (hideg-meleg);
 - Az ízek azonosítására és érzékelésére vonatkozó gyakorlatok (édes, savanyú, sós, keserű) és az ismert szagok (élelmiszerek);
- Különböző ingerek követése különböző helyzetekben (poliszenzoriális szoba, osztályterem, külső családi környezet)
- Gyakorlatok-ingerek követése, keresése, lokalizálása, mozgásban és álló pozícióban egyaránt (tárgyak, személyek)

2. Nagymozgások, finommozgások és mozgáskoordináció kialakítása és fejlesztése

II. Osztály

2.1 Alapmozgás kialakítása és fejlesztése

Testtartás gyakorlatok:

- Testtartást utánzó gyakorlatok-tanár, osztálytárs, különböző személyekről, képekről (Helyzetek: „lábon állva”, „feküdvén”, „ülve”, „négykézláb”, „háton, hason, oldalt-jobbra, balra feküdvén”, „ülve”);
- verbális utasítás alapján különböző testhelyzetek végrehajtása (Helyzetek: „lábon állva”, „feküdvén”, „ülve”, „négykézláb”, „háton, hason, oldalt-jobbra, balra feküdvén”, összehúzott, kinyújtott, felemelt, lógatott kezek vagy lábak, stb.)

Általános mozgásgyakorlatok

Alapvető járásgyakorlatok:

- egyedül/segítséggel, támasszal, szaladás lépcsőn fel és le való közlekedés; két lábon való ugrálás formái (helyből ugrás, akadályokon való átugrás, körben, szabadon, konkrét ponton, közel, távol, előre, hátra, oldalra, folyamatos, stb.)

Gyakorlatok alapvető kézmozdulatok megtanulására: karok, alkarok, csuklók, ujjak

- a test, a fej és a végtagok nyújtó, hajlító gyakorlatai játékosan; gurulás, húzás, mászás,
- elindulás-állás gyakorlása, utasítás alapján
- járásgyakorlatok: szabad, párban, lassú járás rövidtávon, irányváltoztatással, sorban, oszlopban-indián járás, tárggyal a kézben, stb.;
- a helyes testhelyzet gyakorlása gyaloglás, pihenés, ülőhelyzetben;
- játékos gyakorlatok a járásnevelésre: állatok járását utánzó gyakorlatok
- Problémás járás javítására való gyakorlatok (merev, hintázó, laza, lábakat vonszoló járás)

- Szaladó gyakorlatok, merev testtartás javítása (helyben szaladás, szabadon szaladás, hang és fény inger használatával és anélkül, a helyes irány megtartása miatt, szaladás kisebb és nagyobb tárgyakkal, stb.)

Gyakorlatok az egyensúly fenntartásához:

- statikus egyensúly fenntartását célzó gyakorlatok (lábujjhegyen állás, két lábon, fél lábon állás)
- egy helyben álló gyakorlatoktól a helyváltoztatásig (indulás, megállás)
- önálló mozgáshoz szükséges dinamikus egyensúlyfenntartás;
- egyensúly fenntartása játék közben (labdajáték, tárgyak dobása, fogása, stb.)

2.2. A pszichomotoros kontroll és koordináció fejlesztése

A kétkézes koordináció képzése és fejlesztése

- Formaegyeztetési játékok;
- Fűzési gyakorlatok
- Kinyitás-beecsukási gyakorlatok
- Ki és bepakolás/ nyitás/ zárás;
- Ki és becsavarozás;
- Zsinórozási gyakorlatok

Szem-kéz koordináció fejlesztése:

- Építő játékok: összeillesztés, egymásra tevés;
- Különböző méretű tárgyak dobása, helyes kifogása;
- Felfüggesztett tárgyak ütéssel való eltalálása;
- Íráselkészítő gyakorlatok (pontozás, pontösszekötés, vonalvezetés, labirintus, színezés, ragasztás);

- Fírka, rajz készítése (függőleges, vízszintes és körkörös irányú fírka, szabad alkotási lehetőségek biztosítása);

A szem-kéz és láb koordináció kialakítása és fejlesztése

- Labdajátékok;
- Kerékpározás;
- Auditív-motoros koordináció kialakítása és fejlesztése
- Egyszerű ritmikus mozgásgyakorlatok;
- Játékos tevékenységek a mozgás-ritmus összekapcsolására („Fújja a szél a levelet”).

2.3. Kézügyesség kialakítása és fejlesztése

- Alap kézügyesség fejlesztő gyakorlatok;
- Szorító gyakorlatok (fogás-csipesz használat);
- Tárgyakkal való manipulálás (játék egyik kézből a másikba adása, két tárgy megragadása és összeütése, egymás alá, fölé helyezése stb.)

Kézimunkához szükséges alapgyakorlatok

- Gyakorlatok: tépés, szakítás, hajlítás, nyomás, modellezés, tekerés, stb.
- Lateralitás kialakítása és fejlesztése;
- Gyakorlatok a domináns rész (szem, kéz, láb) használatának ösztönzésére a tevékenységek során.

3. A testséma és a lateralitás kialakítása, rögzítése

II. Osztály

3.1. A testkép kialakulása

- Gyakorlatok a saját és mások testképének azonosítására (testfelismerési játék „Érintsd meg!”: kéz, láb, szem, fül, orr, száj, ujjak, fej, haj);
- Gyakorlatok a testkép azonosítására képek alapján;
- Azonos képek társítása („Társítsd!”);
- Gyakorlatok a testrészek felismerésére („Mutasd meg...!”).

3.2. Lateralitás rögzítése

- Gyakorlatok a domináns rész meghatározására (kocka dobás, gyöngyök üvegbe való helyezése, stb.);
- Különböző tárgyak elhelyezése mozgással (körvonalas színezés, mágnesek elhelyezése a mágneses táblán stb.);
- Játékban használt domináns végtag.

4. A perceptuomotoros struktúrák, forma, méret, szín, tér és időbeli tájékozódás, kialakítása, fejlesztése

II. osztály

4.1. Színek azonosítására és megkülönböztetésére vonatkozó képességek kialakítása és fejlesztése

- Tárgyak válogatása szín alapján (piros, kék, zöld, sárga);
- Zsetonok válogatása színek alapján (piros, kék, zöld, sárga);
- Különböző formájú képek válogatása szín kritérium szerint (piros, kék, zöld, sárga);
- Színfelismerést fejlesztő feladatok.

4.2. A mértani formák azonosítására/megkülönböztetésére vonatkozó képességek kialakítása és fejlesztése

- Gyakorlatok a mértani formák azonosításához („Mutass egy háromszöget!” / „Adj nekem egy háromszöget!”);
- Forma szerinti válogatást célzó gyakorlatok (kör, négyzet, háromszög, téglalap);
- Mértani formák azonosítása képeken (kör, négyzet, háromszög, téglalap);

Tartalmak

Tartalmi területek	II. osztály
A környezet elemeinek és jelenségeinek szenzoros megismerése	Szenzoros nevelés: - látás; - hallás; - tapintás; - hőérzékelés; - szaglás; - ízlelés. A környezet elemeinek az észlelése: - nagyság, forma, szín; - súly (könnyű, nehéz); - zörejek / hangok (halk-hangos). Használjuk: - stimulálás / ingerlés

	- felfedezés - észlelés - azonosítás - helyhatározás - tájékozódás
Nagymozgás, finommotorikás és pszichomotoros koordináció	Helyes testtartás: - a fej helyes tartása; - hason, háton és oldalfekvés; - tenyéren és térden való támaszkodás - ülő pozíció segítségével; - ülő pozíció támasz nélkül; - mászás; - két lábon való állás; - járás segítségével; - önálló járás. Alap mozgások és pozíciók: - fejmozgások: előre-hátra; jobbra-balra - a kéz pozíciója és kézmozdulatok: előre, fel, le; nyújtott, hajlított - a lábak elhelyezkedése és mozgása: nyújtás, hajlítás; pedálozás, nyújtott lábfej - a test/törzs helyzete és mozgása: lengés, hintázás; Alapvető mozgásos helyzetek: - séta/járas: egy helyben, egyik helyről a másikra és megállás, egy vonal mentén, gyorsan-lassan stb.; - szaladás: lassan-gyorsan, megállással; - lépcsőn fel-le való közlekedés, használva a váltott lábat; - ugrás: helyben, két lábbal Szem-kéz koordináció: - fogás; - törés; - szakítás / hasítás; - gyúrás; - nyomás; - egymásratevés - ragasztás; - ki és becsavarás Halló-egyensúlyozó irányítás - arcjáték, gesztusok, kifejező zenével - szabad vagy irányított tánc - egyszerű ritmusra játékos mozgások Téri tájékozódás - az inger fele való haladás/mozgás az inger irányába
A testséma és lateralitás	Testséma - a fő testrészek felismerése, valamint azok megnevezése (hát, has); - a testrészek más emberen való felismerése - játékok a domináns testrész erősítésére-különböző tárgyak

	segítségével.
Mozgásos észlelhető struktúrák	Alak, szín és méret észlelése és e szerint való csoportosítás - szín azonosítása, csoportosítás szín szerinti (piros, kék, zöld); - forma szerinti azonosítás, csoportosítás forma szerinti (kör, négyzet, háromszög); - méret szerinti csoportosítás (nagy, kicsi, ugyanakkora); Téri tájékozódás - egyszerű irányok (fent, lent, bent, kint); - soralkotás első és utolsó fogalma

III. osztály

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környező világ elemeinek és jelenségeinek megismerése érzékszervi felfedezés során

III. osztály
1.1. Szenzoros ingerek észlelése, azonosítása és az ezekre adott megfelelő válaszreakció, a közvetlen környezetben <i>Különböző intenzitású poliszenzoros stimulációs tevékenységekre adott megfelelő válaszreakció kialakítása:</i> - Vizuális stimulációs/ingerlési gyakorlatok (ismerkedés különböző fényforrásokkal, színes tárgyakkal) - Hallást ingerlő gyakorlatok (ismerkedés különböző zajokkal, hangokkal, hangot kiadó játékokkal, emberi hanggal); - Taktilis ingerlést célzó gyakorlatok: masszázs, a tárgyak felfedezése és azokkal való manipulálás - különböző tapintású tárgyak, formák, méretek, stb. - hőmérséklet észlelésére vonatkozó gyakorlatok - rezgés érzékelésének ingerlése - szaglás és ízlelés ingerlésére vonatkozó gyakorlatok - Ismert környezetekben levő tárgyak felfedezése, minél több érzékelő csatorna igénybevétele (auditív, vizuális, taktilis, stb.)
1.2. A szenzoros észlelési ingerek, követésének, azonosításának, megkülönböztetésének kialakítása és fejlesztése <i>Az észlelési ingerek azonosítására és megkülönböztetésére vonatkozó tevékenységek</i> - Színek, formák, méretek észlelésére és diszkriminálására vonatkozó gyakorlatok (egy-három kritérium) - Észlelés és megkülönböztetés: hangok, zajok - Érdesség, tapintás, nehézség észlelése (érdes-sima, puha-kemény, tapintás, érdesség - durva-finom, nehéz-könnyű) - Tárgyak hőészlelése (meleg-forró-hideg) - Ízek észlelése, megkülönböztetése (édes, édes-savanyú, keserű, sós) és ismert szagok (élelmiszerek, higiéniai termékek, virágok) - Különböző ingerek követése (poliszenzoros szoba, osztályterem, külső környezet) - Ingerkeresési gyakorlatok, ingerlokalizációs gyakorlatok (tárgyak, személyek)

2. A nagymozgás, finommotorika és mozgáskoordináció kialakítása és fejlesztése

III. osztály

2.1. Alapmozgás kialakítása és fejlesztése

Testtartás gyakorlatok:

- Testtartást utánzó gyakorlatok-tanár, osztálytárs, különböző személyekről, képekről (Helyzetek: „lábon állva”, „feküdvé”, „ülve”, „négykézláb”, „háton, hason, oldalt-jobbra, balra feküdvé, ülve”);
- verbális utasítás alapján különböző testhelyzetek végrehajtása (Helyzetek: „lábon állva”, „feküdvé”, „ülve”, „négykézláb”, „háton, hason, oldalt-jobbra, balra feküdvé, összehúzott, kinyújtott, felemelt, lógatott kezek vagy lábak”, stb.)

Általános mozgásgyakorlatok

Alapvető járásgyakorlatok:

- egyedül/segítséggel, támasszal, szaladás lépcsőn fel és le való közlekedés; két lábon való ugrálás formái (helyből ugrás, akadályokon való átugrás, körben, szabadon, konkrét ponton, közel, távol, előre, hátra, oldalra, folyamatos, stb.)

Gyakorlatok alapvető kézmozdulatok megtanulására: karok, alkarok, csuklók, ujjak

- a test, a fej és a végtagok nyújtó, hajlító gyakorlatai játékosan; gurulás, húzás, mászás,
- el indulás-állás gyakorlása, utasítás alapján
- járásgyakorlatok: szabad, párban, lassú járás rövidtávon, irányváltoztatással, sorban, oszlopban-indián járás, tárggyal a kézben, stb.;
- a helyes testhelyzet gyakorlása gyaloglás, pihenés, ülőhelyzetben;
- játékos gyakorlatok a járásnevelésre: állatok járását utánzó gyakorlatok
- Problémás járás javítására való gyakorlatok (merev, hintázó, laza, lábakat vonzó járás)
- Szaladó gyakorlatok, merev testtartás javítása (helyben szaladás, szabadon szaladás, hang és fény inger használatával és anélkül, a helyes irány megtartása miatt, szaladás kisebb és nagyobb tárgyakkal, stb.)

Gyakorlatok az egyensúly fenntartásához:

- statikus egyensúly fenntartását célzó gyakorlatok (lábujjhegyen állás, két lábon, fél lábon állás)
- egy helyben álló gyakorlatoktól a helyváltoztatásig (indulás, megállás)
- önálló mozgáshoz szükséges dinamikus egyensúlyfenntartás;
- egyensúly fenntartása játék közben (labdajáték, tárgyak dobása, fogása, stb.)

2.2. Finommotorika fejlesztése, helyes fogás kialakítása

- Gyakorlatok az ujjak finom mozgásának és a helyes fogás fejlesztéséhez: (ököl bezárása/szétnyitása, a két kéz ujjainak közelítése, távolítása, társítása egymással, az ujjak mozgatása, érintése és játékosan utánózni a sípot, a zongorát, ütő mozgások, stb.);
- ismert tárgyakkal való helyes manipulálás/a tárgyak célnak megfelelő használata
- fogó gyakorlatok kis tárgyakkal (játékok, kockák, pálcikák, gyöngyök, stb.);
- hasznos gesztusok utánzása (ajtók, fiókok stb. csukása/ nyitása, ürítés-megtöltés, játékok ki és helyére tétele összerakás/szétszerelés, felfüggesztés, stb.);
- gyöngyfűzés, kocka összerakás, kontúrozás, egyszerű sablonok használata, vágás
- építőjátékok-összerakás, egymás alá, fölé helyezés (kockák, geometriai alakok, lego);
- ujjlenyomat festés, pontösszekötés, gyurmával, dróttal való tevékenységek

A pszichomotoros kontroll és koordináció fejlesztése

A kétkézes koordináció képzése és fejlesztése

- Formagyezetetési játékok;
- Fűzési gyakorlatok
- Kinyitás-becsukási gyakorlatok
- Ki és bepakolás/ nyitás/zárás;

- Ki és becsavarozás;
 - Zsinórozási, fonás (hármás) gyakorlatok
- Szem-kéz koordináció fejlesztése*
- Építő játékok: összeillesztés, egymásra tevés;
 - Különböző méretű tárgyak dobása, helyes kifogása;
 - Felfüggesztett tárgyak ütéssel való eltalálása;
 - Íráselőkészítő gyakorlatok (pontozás, pontösszekötés, vonalvezetés, labirintus, színezés, ragasztás);
 - Firka, rajz készítése (függőleges, vízszintes és körkörös irányú firka, szabad alkotási lehetőségek biztosítása);
- A szem-kéz és láb koordináció kialakítása és fejlesztése*
- Labdajátékok; (különböző méretű labdák), léggalonnal, orvosi labdával
 - Kerékpározás;
 - Rollerezés
 - Auditív-motoros koordináció kialakítása és fejlesztése
 - Egyszerű ritmikus mozgásgyakorlatok;
 - Játékos tevékenységek a mozgás-ritmus összekapcsolására („Fújja a szél a levelet”).

3. A testséma és a lateralitás kialakítása, fejlesztése

III. osztály
3.1. A testkép kialakulása - Gyakorlatok a saját és mások testképének azonosítására (kéz, láb, szem, fül, orr, száj, ujjak, fej, haj, hát, has, fogak); - Gyakorlatok a saját és más személyek testképének azonosítására, megnevezésére („Mutasd meg...!” „Érintsd meg...!”) - Gyakorlatok a testrészek azonosítására, felismerésére képeken
3.2. Lateralitás tanítása, rögzítése - Gyakorlatok a domináns rész meghatározására - Különböző tárgyak manipulálása - Különböző tevékenységekben a részek változatos használata - Jobb-bal felismerése („Mutasd meg a jobb/bal kezedet!”, „Mutasd meg a jobb/bal lábadat!”)

4. A perceptuomotoros struktúrák, forma, méret, szín, tér és időbeli tájékozódás, kialakítása, fejlesztése

III. osztály
4.1. Színek azonosítására és megkülönböztetésére vonatkozó képességek kialakítása és fejlesztése - Színek azonosítása („Mutasd meg a fehéret!”, stb.) - Tárgyak válogatása szín alapján (piros, kék, zöld, sárga, fehér) - Különböző formájú képek válogatása szín kritérium szerint (piros, kék, zöld, sárga, fehér) - Képszínezés a tanult színek felhasználásával
4.2. A mértani formák azonosítására/megkülönböztetésére vonatkozó képességek kialakítása és fejlesztése - Gyakorlatok a mértani formák azonosításához, megnevezéséhez („Mutasd meg az óválisat!”); - Megadott mértani formák bekarikázása, keresése - Forma szerinti válogatást célzó gyakorlatok (kör, négyzet, háromszög, téglalap, óvális) - Képeken szereplő formák azonosítása, megkülönböztetése (négyzet, háromszög, téglalap, óvális)

Tartalmak

Tartalmi területek	III. osztály
A környezet elemeinek és jelenségeinek szenzoros megismerése	Szenzoros nevelés: - látás; - hallás; - tapintás; - hőérzékelés; - szaglás; - ízlelés. A környezet elemeinek az észlelése: - nagyság, forma, szín; - hőmérséklet (meleg, hideg); - zörejek / hangok (halk-hangos). Használjuk: - stimulálás/ ingerlés - felfedezés - észlelés - azonosítás - differenciálás - helyhatározás - tájékozódás
Nagymozgás, finommotorikás és pszichomotoros koordináció	Helyes testtartás: - a fej helyes tartása; - hason, háton és oldalfekvés; - tenyéren és térden való támaszkodás - ülő pozíció segítséggel; - ülő pozíció támasz nélkül; - mászás; - két lábon való állás; - járás segítséggel; - önálló járás. Alap mozgások és pozíciók: - fejmozgások: előre-hátra; jobbra-balra - a kéz pozíciója és kézmozdulatok: előre, fel, le; nyújtott, hajlított - a lábak elhelyezkedése és mozgása: nyújtás, hajlítás; pedálozás, nyújtott lábfej - a test/törzs helyzete és mozgása: lengés, hintázás; - statikus és dinamikus egyensúly Alapvető mozgásos helyzetek: - séta /járás: egy helyben, egyik helyről a másikra és megállás, egy vonal mentén, gyorsan-lassan stb.; - szaladás: lassan-gyorsan, megállással; - lépcsőn fel-le való közlekedés, használva a váltott lábat; - ugrás: helyben, két lábbal

	Szem-kéz koordináció: - fogás; - törés; - szakítás/ hasítás; - gyúrás; - nyomás; - hajlítás; - fűzés; - egymásra tevés; - ragasztás; - ki és becsavarás Halló-egyensúlyozó irányítás - arcjáték, gesztusok, kifejező zenével - szabad vagy irányított tánc - egyszerű ritmusra játékos mozgások Téri tájékozódás - az inger fele való haladás/mozgás az inger irányába
A testséma és lateralitás	Testséma - a fő testrészek felismerése, valamint azok megnevezése (hát, has); - a testrészek más emberen való felismerése; - játékok a domináns testrész erősítésére-különböző tárgyak segítségével; - társítás testrész-ruházat (sapka-fej, stb.); - társítás testrész-érzékszerv (szaglás-orr, stb.).
Mozgásos észlelhető struktúrák	Alak, szín és méret észlelése és e szerint való csoportosítás - szín azonosítása, csoportosítás szín szerinti (piros, kék, zöld); - forma szerinti azonosítás, csoportosítás forma szerinti (kör, négyzet, háromszög); - méret szerinti csoportosítás (nagy, kicsi, ugyanakkora); Téri tájékozódás - egyszerű irányok (rajta, fent, bent, kint, lent, jobbra, balra, előre, hátra); - soralkotás első, második és utolsó fogalma; - a tárgyak helyének a meghatározása saját testéhez viszonyítva.

IV. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenysége

1. A környező világ elemeinek és jelenségeinek megismerése érzékszervi felfedezés során

IV. osztály
1.1. Szenzoros ingerek észlelése, azonosítása és az ezekre adott megfelelő válaszreakció, a közvetlen környezetben <i>Különböző intenzitású poliszenzoros stimulációs tevékenységekre adott megfelelő válaszreakció kialakítása:</i> - Vizuális stimulációs/ingerlési gyakorlatok (ismerkedés különböző fényforrásokkal, színes tárgyakkal)

- Hallást ingerlő gyakorlatok (ismerkedés különböző zajokkal, hangokkal, hangot kiadó játékokkal, emberi hanggal);
- Taktilis ingerlést célzó gyakorlatok: masszáz, a tárgyak felfedezése és azokkal való manipulálás - különböző tapintású tárgyak, formák, méretek, stb.
- hőmérséklet észlelésére vonatkozó gyakorlatok
- rezgés érzékelésének ingerlése
- szaglás és ízlelés ingerlésére vonatkozó gyakorlatok
- Ismert környezetekben levő tárgyak felfedezése, minél több érzékelő csatorna igénybevételével (auditív, vizuális, taktilis, stb.)

1.2. A szenzoros észlelési ingerek, követésének, azonosításának, megkülönböztetésének kialakítása és fejlesztése

Az észlelési ingerek azonosítására és megkülönböztetésére vonatkozó tevékenységek

- Színek, formák, méretek észlelésére és diszkriminálására vonatkozó gyakorlatok (egy-három kritérium)
- Észlelés és megkülönböztetés: hangok, zajok
- Érdesség, tapintás, nehézség észlelése (édes-sima, puha-kemény, tapintás, érdesség- durva- finom, nehéz-könnyű)
- Tárgyak hőészlelése (meleg-forró-hideg)
- Ízek észlelése, megkülönböztetése (édes, édes-savanyú, keserű, sós) és ismert szagok (élelmiszerek, higiéniai termékek)
- Különböző ingerek követése (poliszenzoros szoba, osztályterem, külső környezet)
- Ingerkeresési gyakorlatok, játékok, ingerlokalizációs gyakorlatok (tárgyak, személyek)

2. A nagymozgás, finommotorika és mozgáskoordináció kialakítása és fejlesztése

IV. osztály

2.1. Alapmozgás kialakítása és fejlesztése

Testtartás gyakorlatok:

- Testtartást utánzó gyakorlatok-tanár, osztálytárs, különböző személyekről, képekről (Helyzetek: „lábon állva”, „feküdv”, „ülve”, „négykézláb”, „háton, hason, oldalt-jobbra, balra feküdv”, „ülve”);
- verbális utasítás alapján különböző testhelyzetek végrehajtása (Helyzetek: „lábon állva”, „feküdv”, „ülve”, „négykézláb”, „háton, hason, oldalt-jobbra, balra feküdv, összehúzott, kinyújtott, felemelt, lógatott kezek vagy lábak, stb.)

Általános mozgásgyakorlatok

Alapvető járásgyakorlatok:

- egyedül/segítséggel, támasszal, szaladás lépcsőn fel és le való közlekedés; két lábon való ugrálás formái (helyből ugrás, akadályokon való átu grás, körben, szabadon, konkrét ponton, közel, távol, előre, hátra, oldalra, folyamatos, stb.)

Gyakorlatok alapvető kézmozdulatok megtanulására: karok, alkarok, csuklók, ujjak

- a test, a fej és a végtagok nyújtó, hajlító gyakorlatai játékosan; gurulás, húzás, mászás,
- el indulás-állás gyakorlása, utasítás alapján
- járásgyakorlatok: szabad, párban, lassú járás rövidtávon, irányváltoztatással, sorban, oszlopban-indián járás, tárggyal a kézben, stb.;
- a helyes testhelyzet gyakorlása gyaloglás, pihenés, ülőhelyzetben;
- játékos gyakorlatok a járásnevelésre: állatok járását utánzó gyakorlatok
- Problémás járás javítására való gyakorlatok (merev, hintázó, laza, lábakat vonzó járás)
- Szaladó gyakorlatok, merev testtartás javítása (helyben szaladás, szabadon szaladás, hang és fény inger használatával és nélkül, a helyes irány megtartása miatt, szaladás

kisebb és nagyobb tárgyakkal, stb.) <i>Gyakorlatok az egyensúly fenntartásához:</i> - statikus egyensúly fenntartását célzó gyakorlatok (lábujjhegyen állás, két lábon, fél lábon állás) - egy helyben álló gyakorlatoktól a helyváltoztatásig (indulás, megállás) - önálló mozgáshoz szükséges dinamikus egyensúlyfenntartás; - egyensúly fenntartása játék közben (labdajáték, tárgyak dobása, fogása, stb.)
2.2. Finommotorika fejlesztése, helyes fogás kialakítása - <i>Gyakorlatok az ujjak finom mozgásának és a helyes fogás fejlesztéséhez:</i> (ököl bezárása/szétnyitása, a két kéz ujjainak közelítése, távolítása, társítása egymással, az ujjak mozgatása, érintése és játékosan utánozni a sípot, a zongorát, ütő mozgások, stb.); <i>Ismert tárgyakkal való helyes manipulálás a tárgyak célnak megfelelő használata</i> - fogó gyakorlatok kis játékokkal (játékok, kockák, pálcikák, gyöngyök stb.); - hasznos gesztusok utánzása (ajtók, fiókok stb. csukása/nyitása, ürítés-megtöltés, játékok ki és helyére tétele összerakás / szétszerelés, felfüggesztés stb.); - gyöngyfüzés, kocka összerakás, kontúrozás, egyszerű sablonok használata, vágás - építőjátékok-összerakás, egymásalá, fölé helyezés (kockák, geometriai alakok, lego); - ujjlenyomat festés, pontösszekötés, gyurmával, dróttal való tevékenységek
2.3. A pszichomotoros kontroll és koordináció fejlesztése <i>A kétkézes koordináció képzése és fejlesztése</i> - Formaegyeztetési játékok; - Fűzési gyakorlatok - Kinyitás-becsukási gyakorlatok - Ki és bepakolás/ nyitás/ zárás; - Ki és becsavarozás; - Zsinórozási, fonás (hármás) gyakorlatok - Építő játékok: összeillesztés, egymásra tevés; - Különböző méretű tárgyak dobása, helyes kifogása; - Felfüggesztett tárgyak ütővel való eltalálása; - Íráselőkészítő gyakorlatok (pontozás, pontösszekötés, vonalvezetés, labirintus, színezés, ragasztás); - Firka, rajz készítése (függőleges, vízszintes és körkörös irányú firka, szabad alkotási lehetőségek biztosítása); - Szem-kéz koordináció fejlesztése - A szem-kéz és láb koordináció kialakítása és fejlesztése - Labdajátékok; (különböző méretű labdák), léggalonnal, orvosi labdával - Kerékpározás; - Rollerezés - Auditív-motoros koordináció kialakítása és fejlesztése - Egyszerű ritmikus mozgásgyakorlatok
2.4. Kézügyesség fejlesztése <i>Kézügyesség, alapesztusok fejlesztése</i> - Szorító gyakorlatok (fogás-csipesz használat) - Tárgyakkal való manipulálás (játék egyik kézből a másikba adása, két tárgy megragadása és összeütése, egymás alá, fölé helyezése stb.) <i>Kézügyesség, alapképességek fejlesztése</i> - Tépés, összegyűrés, csavarás, préselés, nyomás, összelapítás, elgörbítés, formázás, tekerés, ragasztás, csomagolás, vágás szabadon, megadott minta alapján, stb. <i>Lateralitás fejlesztése</i> - Bátorítás, motiválás a domináns részek használatára (szem-kéz, láb) minden tevékenység

3. A testséma és a lateralitás kialakítása, rögzítése

IV. osztály
3.1. A testkép kialakulása - Gyakorlatok a saját és mások testképének azonosítására (kéz, láb, szem, fül, orr, száj, ujjak, fej, haj, hát, has, fogak, térd, nyak, tenyér); - Gyakorlatok a saját és más személyek testképének azonosítására, megnevezésére („Mutasd meg...!” „Érintsd meg...!”) - Gyakorlatok a testrészek azonosítására, felismerésére képeken - Egy összerakható baba összeállítása különböző elemekből
3.2. Lateralitás tanítása, rögzítése - Gyakorlatok a domináns rész meghatározására - Különböző tárgyak manipulálása - Különböző tevékenységekben a részek változatos használata - Jobb-bal felismerése („Mutasd meg a jobb/bal kezedet!”, „Mutasd meg a jobb/bal lábadat!”)

4. A perceptuomotoros struktúrák, forma, méret, szín, tér és időbeli tájékozódás, kialakítása, fejlesztése

IV. osztály
4.1. Színek azonosítására és megkülönböztetésére vonatkozó képességek kialakítása és fejlesztése - Színek azonosítása („Mutasd meg a feketét!”, stb.) - Gyakorlatok a színek azonosítására (válogatás, építés színes kockákból) - Színek azonosítása (színes mértani formák és azonos színű zsetonok társítása) - Különböző tárgyak válogatása szín szerint (piros, kék, zöld, sárga, fehér, fekete) - Különböző formájú képek válogatása szín kritérium szerint (piros, kék, zöld, sárga, fehér, fekete)
4.2. A mértani formák azonosítására/megkülönböztetésére vonatkozó képességek kialakítása és fejlesztése - Gyakorlatok a mértani formák kiválasztásához, megnevezéséhez kör, négyzet, háromszög, téglalap, óvális) - Mértani formák azonosítása, megnevezése („Mutasd meg...!” „Add ide...!”) - Mértani formák létrehozása sablonok segítségével és ezek színezése - Megadott mértani formák bekarikázása, keresése - Mértani formák színezése szín javaslattal és anélkül - Hasonló mértani formák létrehozása vonalösszehúzással
4.3. Tárgyak méretének azonosítási/megkülönböztetési képességének fejlesztése - Tárgyak válogatása és csoportosítása több szempont szerint - Méret szerinti csoportosítás (Piramis, Torony, stb.)
4.4. Téri viszonyok azonosítási, megkülönböztetési képességének fejlesztése - Egyszerű téri viszonyok felismerése (rajta, benne, fent, lent, elől, hátul, jobbra, balra, előre, hátra)

- Tárgyak elhelyezkedése a testképhez viszonyítva (tárgyak jobbról, balról, stb.)
- Egyszerű utasítások elvégzése mozgással
- Elemek azonosítása egy megadott sorból (első, második, utolsó, középső)

Tartalmak

Tartalmi területek	IV. osztály
A környezet elemeinek és jelenségeinek szenzoros megismerése	Szenzoros nevelés: - látás; - hallás; - tapintás; - hőérzékelés; - ízlelés. A környezet elemeinek az észlelése: - nagyság, forma, szín; - tapintás (puha, érdes) - súly (könnyű, nehéz) - felületi tulajdonság (durva, fényes) - hőmérséklet (meleg, hideg); - zörejek/ hangok (halk-hangos) - ízlelés (édes, sós, keserű, savanyú) - szaglás (illat, szag) Használjuk: - stimulálás/ ingerlés - felfedezés - észlelés - azonosítás - differenciálás - megkülönböztetés - helyhatározás - tájékozódás
Nagymozgás, finommotorikás és	Helyes testtartás: - a fej helyes tartása;

pszichomotoros koordináció	- hason, háton és oldalfekvés; - tenyéren és térden való támaszkodás - ülő pozíció segítséggel; - ülő pozíció támasz nélkül; - mászás; - két lábon való állás; - járás segítséggel; - önálló járás. Alap mozgások és pozíciók: - fejmozgások: egyenes, dőlt, előre-hátra; jobbra-balra - a kéz pozíciója és kézmozdulatok: előre, fel, le; nyújtott, hajlított - a lábak elhelyezkedése és mozgása: nyújtás, hajlítás; pedálozás, nyújtott lábfej - a test/törzs helyzete és mozgása: lengés, hintázás; - statikus és dinamikus egyensúly Alapvető mozgásos helyzetek: - séta/járas: segítséggel, egyik helyről a másikra és megállás segítség nélkül; - lépcsőn fel-le való közlekedés, használva a váltott lábat; - ugrás: helyben, két lábbal Szem-kéz koordináció: - fogás; - illesztés - törés; - szakítás/hasítás; - gyúrás; - nyomás; - hajlítás; - fűzés, stb. Téri tájékozódás - arcjáték, gesztusok, kifejező zenével
A testséma és lateralitás	Testséma - a testrészek más emberen való felismerése; - rajzon a testrészek felismerése (sablon kitöltése) - társítás testrész-ruházat (sapka-fej, stb.); - társítás testrész-érzékszerv (szaglás-orr, stb.) - a test felépítése/játékokon a test megfigyelése szóbeli utasítás segítségével - rész - egész összerakása/ részekből felépíteni az emberi testet
Mozgásos észlelhető struktúrák	Alak, szín és méret észlelése és e szerint való csoportosítás - szín azonosítása, csoportosítás szín szerinti (piros, kék, zöld); - forma szerinti azonosítás, csoportosítás forma szerinti (kör, négyzet, háromszög); - méret szerinti csoportosítás (nagy, kicsi, ugyanakkora); Téri tájékozódás - egyszerű irányok (rajta, fent, bent, kint, lent, jobbra, balra,

	előre, hátra); - térbeli mozgás szóbeli irányításra; - soralkotás első, második, utolsó és középső fogalmának gyakorlása. Időbeli tájékozódás - nappal és éjszaka; - hónapok (január, február, március, stb.); - évszakok (tél, nyár) - napszakok (reggel, dél és este).
--	---

Módszertani javaslatok

A *Szenzoros és pszihomotorikus nevelés programja*, mint tantárgy azoknak a tanároknak szól, akik a speciális elemi vagy gimnáziumi oktatásban tevékenykednek, súlyos értelmileg akadályozott vagy halmozottan sérültekkel dolgoznak és céljuk, hogy ezen speciális tevékenységek alapján oktassanak.

Ezek az osztály sajátosságai alapján lesznek felépítve, figyelembe véve a tanulók pszihomotorikus képességeit, a rendelkezésre álló eszközöket és a tanár alkotóképességét, kreativitását. Az információkat koncentrikus formában adják tovább, biztosítva a formáló és gyakorlatba ültethető alapok elmélyítését, figyelembe véve az egyéni befogadóképességeket, életkorbeli különbségeket, haladva az egyszerűtől a bonyolultabb, a konkrétól az általános felé.

Javasolt didaktikai módszerek *A szenzoros és pszihomotoros nevelésben* azok az aktív gyakorlati tevékenységek, amelyek lehetővé teszik a tanulók közvetlen részvételét betartva az alábbi stratégiákat:

- a munkamódszerek kiválasztása az érintett kompetenciák, célok elérése végett, a konkrét helyzetek valamint a tanulók kedvelt tevékenységei szerint;
- egy tevékenység tartalmának áttanulmányozása során mindig figyelembe kell venni a tanulók egyéni képességeit, fejlődési ritmusát
- tanulók kifejezési módzatait, érdeklődési körüket megfigyelve, mindig a legoptimálisabb kommunikációs formát szükséges megválasztani
- a tanulók tűrőképességét mindig tiszteletben kell tartani
- értékesíteni a tanulók saját erőforrásait, kihasználva funkcionális képességeiket
- ismételt lehetőségek biztosítása minél változatosabb élethelyzetekben – tudván azt, hogy sok tanuló el tud sajátítani újabb képességet de, nem tudja általánosítani
- a munkafeladatok kiosztásában a kis lépések elvét szükséges követni, valamint a tanulók sajátos ritmusát is figyelembe kell venni
- ösztönző tárgyak, valós helyzetek felhasználása
- segítséget nyújtani, amikor erre szükségük van

A tanár/pedagógus beavatkozás, segítségnyújtás szintjei:

- függetlenség – nem szükséges a felnőtt közbelépése
- szóbeli irányítás- felhívás, magyarázás

- mintakénti viselkedés – bemutatja a tanulónak a megoldás lehetőségét
- irányítja a tanulót a feladat elvégzésére
- valós segítségadás – segít a tanulónak a feladat részleges megoldásában – kivéve a végső megoldást
- kéz a kézben típusú segítség – fizikailag segíti a tanulót a lépésenkénti megoldásban
- a segítségnyújtás fokozatos megvonása, amit a tanuló haladásként fog fel
- bátorító szavak és dicséret
- szükséges idő biztosítása a készségek és képességek kialakulásához

A munka, tevékenység kiértékelése a tanítási- tanulási folyamat szerves része. Megvalósulásának lépései:

- Elsődleges kiértékelés, melynek során szükséges a részletes felmérés, hogy egy képet kapjunk a gyerek fejlődésében tapasztalt hiányosságokról, nem csak az erős oldalait szem előtt tartva. Lehet, hogy elérkezett egy újabb fejlődési szakaszhoz, de nem sajátította el tökéletesen az előfeltételeket, ami hiányos tanulást vagy visszafejlődést eredményezhet
- Folyamatos kiértékelés a tanuló viselkedésének megfigyelése által, a tevékenység alatt, megfigyelve a pszichomotoros koordinációt, lateralitást, a szem-kéz koordinációt, tér és időbeli tájékozódást, alkalmazkodó képességét a különböző helyzetekhez, szabályokhoz;
- Az összegző (szummatív) értékelés figyelembe veszi a félév során szerzett képességeket, amelyeket a tanulók a tevékenységek során sajátítottak el
- Más kritériumok, amik hozzájárulnak a tanulók kiértékeléséhez:
- tevékenységekben való részvétel, a tanulók lehetősége szerint
- tevékenységekben tapasztalt fejlődés
- Kölcsönös kiértékelés
- Önértékelés
- Szisztematikus megfigyelés (a tanuló tevékenysége során)
- A tevékenység kielemezése, példák kiemelése, pozitív viselkedési formák

Bibliografie / Könyvészet

Carantină, D., *Program terapeutic pentru educația psihomotrică a copilului handicapat sever*, Institutul Național de recuperare și educație specială a persoanelor cu handicap

Gherguț, A., (2004), *Psihopedagogia specială*, Ed. Polirom, Iași;

Gherguț, A., (2011), *Evaluare și intervenție psihoeducațională. Terapii educaționale, recuperatorii și compensatorii*, Ed. Polirom, Iași;

Marinache, C.V., (2008), *Programul dezvoltării eficiente a simțului tactil în perioada preșcolară. Ghid pentru profesori și părinți*, Ed. Harvia, Tulcea;

Mușu, I., Taflan, A., (1997), *Terapia educațională și integrată*, Ed. Pro Humanitate, București;

Preda, V., (2004), *Explorarea tactil-kinestezică în perceperea Czikser, R. obiectelor, a imaginilor tactile și în lectura Braille*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

Radu, I., Ulici, Gh., *Evaluarea și educarea psihomotricității* – Editura Fundației Humanitas, București;

Rozorea, A., (1993), *Programa de educație perceptiv-vizuală – Programe școlare pentru clasele I-IV*, București;

Vlad, M., *Programa educațională pentru elevii cu dificultăți de învățare clasele I-X*, Editura Spiru Haret;

*** (2008), *Programa Educație senzorială, motorie și psihomotorie*, București;

Grupul de lucru /Munkacsoport

- Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației Naționale
- Maricel Nicolae LAZĂR, coordonator Inspectoratul Școlar Județean Galați

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Filipescu Daniela	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Diaconu Vasilica	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Stamate Elena	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Ionașcu Grigore	Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
Lazăr Maricel Nicolae	Inspectoratul Școlar Județean Galați

Au tradus/Fordították

Nume, prenume/ Név	Instituție/Tanintézmény
Berei Beáta - Gyógypedagógus	Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Ocland / Oklándi Inkluzív Oktatási Központ
Bogdán Kinga-Helga - Fejlesztőpedagógus	Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Bilbor/ Bélbori Inkluzív Oktatási Központ
Borka Csilla - Gyógypedagógus	Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Ocland / Oklándi Inkluzív Oktatási Központ
Darvas Hilda - Gyógypedagógus	Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Ocland/ Oklándi Inkluzív Oktatási Központ
Illyés Ildikó-Anna - Gyógypedagógus	Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Bilbor/ Bélbori Inkluzív Oktatási Központ
László Mónika - Gyógypedagógus	Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Ocland/ Oklándi Inkluzív Oktatási Központ